

Peter Thomas Geach

J a c e k J a d a c k i

Piotr Tomasz Geach

1. Piotr Tomasz Geach urodził się w Londynie (w dzielnicy Lower Chelsea), 29 marca 1916 – zmarł w Szpitalu Addenbrooke’a w Cambridge, 21 grudnia 2013 roku.

Ojciec jego, George Hender, był Anglikiem – wykładowcą filozofii w Lahorze (w Pendżabie), a następnie dyrektorem kolegium pedagogicznego w Peszawarze. Matka, Eleonora Fryderyka Adolfina Sgonina (*vel* Zgonina) była Polką, córką emigrantów z Pomorza. Małżeństwo państwa Geachów rozpadło się po roku i syn wychowywał się do czwartego roku życia w Cardiff (w południowej Walii) u dziadka macierzystego, inżyniera z zawodu; ponieważ babka nigdy nie nauczyła się dobrze angielskiego – w domu dziadków mówiło się po polsku. Potem sąd przyznał ojcu wyłączne prawa rodzicielskie i syn stracił kontakt z matką i jej rodziną. Dwadzieścia lat później odżyło w nim jednak poczucie polskości i na własną rękę rozpoczął naukę języka polskiego, aby restytuować uśpione przez długi czas dyspozycje językowe.

2. Profesor Geach studia humanistyczne odbył w latach 1934–1938 w Balliol College (Oksford), a następnie w St Deiniol’s Library (Hawarden); bakalaureat uzyskał w 1938, a magisterium w 1949 roku. Przedtem uczył się filozofii i logiki u ojca, który był słuchaczem m.in. Bertranda Russella i Johna Neville’a Keynesa.

W 1941 roku poślubił Gertrudę Elizabeth Margaret Anscombe (1919–2001) – w przyszłości również wielką sławę filozofii brytyjskiej – która urodziła mu siedmioro dzieci. Oboje w czasie studiów porzucili wyznanie anglikańskie dla rzymsko-katolickiego.

Po II wojnie światowej Profesor Geach był tutorem w Cambridge, gdzie też słuchał wykładów Ludwiga Wittgensteina. Następnie współpracował z Geo-

rgiem Henrikiem von Wrightem. Karierę akademicką rozpoczął w Uniwersytecie w Birmingham (1950–1966), gdzie był kolejno asystentem (1950), wykładowcą (1951), starszym wykładowcą (1959) i docentem (1961). Zakończył ją – na stanowisku profesora logiki – w Uniwersytecie w Leeds (1966–1981). Poza tym miał wykłady gościnne m.in. w Oksfordzie (1957), w Cornell University w USA (1959), w University of Michigan w Ann Arbor (1963) i w Uniwersytecie w Chicago (1967).

Był członkiem Akademii Brytyjskiej (od 1965) i honorowym członkiem Balliol College, w którym się kształcił; był też m.in. członkiem (od 1951) i przewodniczącym (od 1966) komitetu redakcyjnego pisma *Analysis*. Za twórczość filozoficzną został odznaczony orderem *Pro Ecclesia et Pontifice* przez Stolicę Apostolską.

3. Profesor Geach jest autorem ogółem kilkuset publikacji – w tym następujących książek: *On an Extended Logic of Relations* (z G.H. von Wrightem). København 1952: Ejnar Munksgaard Forlag. *Mental Acts: Their Content and Their Objects*. London – New York 1957: Routledge and Kegan Paul – Humanities Press (wznawiana); *Reference and Generality: An Examination of Some Medieval and Modern Theories*. Ithaca – New York 1962: Cornell University Press (wznawiana); *Some Problems about Time*. London 1965: Oxford University Press; *History of the Corruptions of Logic*. Leeds 1968: Leeds University Press; *God and the Soul*. London – New York 1969: Routledge and Kegan Paul – Schocken Books (wznawiana); *Logic Matters*. Oxford 1972: Blackwell (wznawiana); *Reason and Argument*. Oxford 1976: Blackwell (wznawiana); *Providence and Evil: The Stanton Lectures. 1971–72*. London 1977: Cambridge University Press; *Virtues*. Cambridge 1977: Cambridge University Press; *Truth, Love and Immortality: An Introduction to McTaggart's Philosophy*. Berkeley 1979: University of California Press; *Truth and Hope*. Notre Dame 2001: University of Notre Dame Press.

Wydał też: Renégo Descartes'a *Philosophical Writings* (przekład wspólny z żoną). London 1954: Nelson (wznawiana); Gottloba Fregego *Philosophical Writings* (przekład wspólny z M. Blackiem). Oxford 1952: Blackwell (wznawiana); tegoż *Logical Investigations* (przekład wspólny z R.H. Stoothoffem). Oxford 1977: Blackwell (wznawiana); Arthura Normana Priora *Objects of Thought* (redakcja wspólna z A.J.P. Kennym). Oxford 1971: Oxford University Press; tegoż *The Doctrine of Propositions and Terms* (redakcja wspólna z A.J.P. Kennym). London 1976: Duckworth; Ludwiga Wittgensteina *Workbook*. Oxford 1970: Blackwell; tegoż *Lectures on Philosophical Psychology, 1946–47*. Chicago 1988: University of Chicago Press (wznawiana); *Logic and Ethics* (redakcja wspólna z J. Hołówką). Dordrecht 1991: Kluwer Academic Publishers.

4. Najważniejsze dziedziny zainteresowań filozoficznych Profesora Geacha to: historia filozofii, logika filozoficzna oraz filozofia religii i etyka.

Jako historyk – zajmował postawę bliską postawie Jana Łukasiewicza. Prace dawnych filozofów – «życzliwie» zinterpretowane przy użyciu precyzyjnego aparatu pojęciowego – były traktowane nie jako «przebrzmiałe» historyczne ciekawostki, lecz jako świadectwo ogromnego wysiłku intelektualnego minionych pokoleń, nieraz zaprzepaszczonego przez powierzchowną relację i nieodpowiedzialną krytykę. Jako logik – posługiwał się sprawnie nowoczesnymi narzędziami formalnymi, ale ze świadomością ich ograniczeń, przede wszystkim w zakresie zastosowań do analizy języków naturalnych. Jako filozof religii i etyk – opowiadał się za pewną wersją etyki chrześcijańskiej i «analitycznym» tomizmem, dostarczając wielu oryginalnych argumentacji na rzecz tradycyjnych rozwiązań kwestii teologicznych i aksjologicznych.

5. W czasie II wojny światowej Profesor Geach zetknął się osobiście z wieloma Polakami, przebywającymi wtedy w Wielkiej Brytanii – m.in. z Kazimierzem Komierowskim (ówczesnym konsulem polskim w Southampton) oraz Zbigniewem Jordanem (który zaraz po wojnie opublikował obszerną pracę *The Development of Mathematical Logic and of Logical Positivism in Poland between the Two Wars*. Oxford 1945: Oxford University Press) i Kazimierzem Lewym¹ (temu ostatniemu Profesor Geach zawdzięczał pomoc w opanowaniu polskiej terminologii filozoficznej). Podjął wtedy próbę wstąpienia do Armii Polskiej, ale próba się nie powiodła; nie doszedł również do skutku przyjazd do Polski, gdzie zamierzał osiedlić się zaraz po wojnie, aby – jak sam pisał – „służyć w dziele jej odbudowy”².

Ostatecznie pierwsza jego wizyta w Polsce miała miejsce w 1963 roku – na zaproszenie Kazimierza Ajdukiewicza, który niestety zmarł, zanim Profesor Geach przybył do Warszawy. Odtąd zaczął utrzymywać stałe kontakty z ojczyzną matki i z polskim środowiskiem filozoficznym – z Tadeuszem Kotarbińskim na czele. Napisał o nim po latach: „Prowadził dyskusję jak mistrz szachowy: najpierw seria niewinnie brzmiących pytań, potem pytanie szachujące

¹ Kazimierz Lewy (1919–1991), po ukończeniu Liceum im. Mikołaja Reya w Warszawie, wyjechał jako 17-letni młodzieniec na studia na Uniwersytecie w Cambridge; po wybuchu II wojny światowej zagrożony ze względu na swe żydowskie pochodzenie (cała rodzina została wymordowana przez Niemców) – pozostał w Wielkiej Brytanii aż do śmierci; nigdy nie wyrzekł się jednak polskości.

² Zob. „A Philosophical Autobiography”, [w:] Harry A. Lewis (red.). Peter Geach: *Philosophical Encounters*. Dordrecht 1991: Kluwer Academic Publishers, s. 12. Wiele informacji, które tutaj podaję, pochodzi z tej autobiografii. Por. też: L. Gormally (wyd.): *Moral Thought and Moral Tradition. Essays in Honour of Peter Geach and Elizabeth Anscombe*. Dublin 1994: Four Courts Press Ltd.

oponenta, a na koniec pytanie, po którym następuje natychmiastowy mat. Nie było w tym niczego z erystyki: Kotarbiński dążył do prawdy – a nie do zwycięstwa”.

6. W swojej „Autobiografii”, napisanej zresztą w Warszawie, w 1985 roku, umieścił słowa: „Poland is not lost: Poland lives and will live³. *Witajcie, Rodacy!*”. Pisał o Polakach: „Jestem dumny ze swoich związków z ludźmi, którzy z taką odwagą podtrzymywali kulturę i cywilizację – w obliczu często strasznych przeciwności”⁴. I dodawał: „Mam zwyczaj zastanawiania się, czy rozumowanie, które przeprowadziłem po angielsku, dałoby się efektywnie sformułować po polsku”⁵. W ogóle był zdania, że „dobra znajomość więcej niż jednego języka jest cenna jako zabezpieczenie przeciw różnego rodzaju błędom w myśleniu”⁶. Rozważania Johna Austina tracą np. wiele ze swej oryginalności, jeśli się je przeprowadzi w języku polskim, gdyż polszczyzna w sposób naturalny różnicuje „znam”, „wiem” i „umiem”.

7. W «matczynym» języku napisał sześć artykułów: „Konsekwentny idealizm”, *Studia Filozoficzne* 1969, 4 (59), s. 93–102; „Nazwy i orzeczniki”, [w:] J. Pelc (red.), *Semiotyka polska. 1894–1969*. Warszawa 1971: PWN, s. 283–290; „Czemu zdanie nie jest nazwą”, *Studia Semiotyczne* III/1972, s. 13–21; „O rzekomo określonej przeszłości”, *Ruch Filozoficzny* XXXI/1973, 2–4, s. 99–104; „Imiona własne a nazwy ogólne”, *Studia Semiotyczne* V/1974, s. 95–100; „Nazwy a identyczność”, *Studia Semiotyczne* VI/1975, s. 125–131. Ponadto przełożona została na język polski (przez B. Chwedeńczuka) napisana wspólnie z żoną książka *Trzej filozofowie*. Warszawa 1981: Instytut Wydawniczy Pax (oryginał angielski – *Three Philosophers*. New York – London 1961: Cornell University Press), a także (z mojej inicjatywy przez J. Odrowąż-Sypniewską) własna jego książka *Do czego odnoszą się wyrażenia ogólne. Krytyka pewnych teorii średniowiecznych i współczesnych*. Warszawa 2006: Wydawnictwo Naukowe *Semper*. W tej ostatniej książce znalazły się trzy wyjątkowo celne sformułowania ogólne, które swego czasu nazwałem „zasadami Geacha”:

(1) „Żeby skutecznie krytykować jakąś pozycję, należy atakować ją w jej najmocniejszej postaci” (s. VII).

(2) „Ceną za uwolnienie się od błędów jest nieustająca czujność” (s. 49).

³ „Polska nie zginęła: Polska żyje i będzie żyć”.

⁴ Tamże, s. 23.

⁵ Tamże.

⁶ Tamże, s. 24.

(3) „Powoływać się na etymologię danego wyrażenia, aby wskazać jego «właściwe» znaczenie mogą ludzie piszący listy do gazet; filozofowie nie powinni tego robić” (s. 83).

Po polsku ukazały się także trzy artykuły Profesora Geacha: „Russellowska teoria deskrypcji”, [w:] J. Pelc (red.), *Logika i języka*. Warszawa 1967: PWN, s. 443–449 (przekład J. Pelca); „Kilka twierdzeń o sprawiedliwości w stylu Hobbesa”, *Etyka* IX/1981, s. 69–75 (przekład J. Hołównki); „Nauka o rozłożeniu terminów”, [w:] J. Pelc (red.), *Znaczenie i prawda*. Warszawa 1994: Polskie Towarzystwo Semiotyczne, s. 481–496 (przekład L. Witkowskiego).

8. W języku polskim Profesor Geach miał też niezapomniane wykłady gościnne w Uniwersytecie Warszawskim⁷ i wygłosił wiele odczytów w Polsce. Miałem wtedy okazję przekonać się, jak znakomitą polszczyzną włada Profesor Geach: dobitną, elegancką – niekiedy trochę archaizującą. Słuchało się tej polszczyzny z podziwem, wzruszeniem i natrętną myślą: Czemu to nie TAKIE myśli i nie w TAKIEJ podane mowie nadają ton naszej obecnej filozofii?

⁷ Relację z nich („*Quid Est Veritas?* Wykłady Profesora P.T. Geacha w Uniwersytecie Warszawskim”) zamieściłem w *Edukacji Filozoficznej* (I/1986, s. 141–146).